DIMITRIE GĂLĂTESCU, UN AUTOR BUCOVINEAN NECUNOSCUT ŞI MANUSCRISUL LUCRĂRII SALE ÎNCHINATE SATULUI OSTRIȚA (IV)

VASILE I. SCHIPOR

În prima parte a documentarului nostru *Dimitrie Gălătescu, un autor bucovinean necunoscut şi manuscrisul lucrării sale închinate satului Ostrița* (I)[1], publicăm două scrisori trimise de la Bucureşti, la 20 mai şi 6 octombrie 1988, profesorului Traian Cantemir de la Iaşi, amândouă cuprinzând date şi informații valoroase referitoare la lucrarea din care noi reproducem acum numai partea privitoare la satul Ostrița din regiunea Cernăuți[2]. Scrisorile sunt donate de prof. univ. dr. Lorin Cantemir, fiul profesorului bucovinean Traian Cantemir (1907–1998), Institutului „Bucovina" al Academiei Române de la Rădăuți, în martie 2009, împreună cu manuscrisul lui Dimitrie Gălătescu *Drumuri pe zăpadă. Consemnări*, Bucureşti, 1988, 248 p.

Cu scrisoarea din 19 martie 2011, profesorul Lorin Cantemir ne trimite alte câteva materiale, „uitate într-un dosar": un referat ştiințific, datat 14 noiembrie 1985, şi două scrisori, una expediată de la Timişoara de către prof. univ. dr. Ştefan Munteanu, la 6 noiembrie 1985, şi o alta trimisă de la Satu Mare, la 22 aprilie 1986, de către colonelul inginer Alexandru Florian, un fost camarad de arme din anii de după război. Întrucât acestea fac referire la manuscrisul lui Dimitrie Gălătescu, care ne interesează aici, le publicăm pe toate trei, de asemenea, integral.

[*„Țara mea şi viața mea", un manuscris bucovinean care„ dezvăluie trecutul de suferință al acestui greu încercat colț de țară"*]

Țara mea şi viața mea este al treilea manuscris bucovinean elaborat în ultima vreme, care dezvăluie trecutul de suferință al acestui greu încercat colț de țară!

---

[1] Vezi Vasile I. Schipor, *Dimitrie Gălătescu, un autor bucovinean necunoscut şi manuscrisul lucrării sale închinate satului Ostrița* (I), în „Analele Bucovinei", Rădăuți-Bucureşti, anul XVII, nr. 2 (35), iulie–decembrie 2010, p. 529–565. Partea a II-a documentarului, însoțită de mai multe anexe, se publică în „Analele Bucovinei", anul XVIII, nr. 1 (36), ianuarie–iunie 2011, p. 225–253, iar partea a III-a în tomul XIX, nr. 1 (38), ianuarie–iunie 2012, p. 175–204.

[2] Scrisorile, reproduce de noi integral, se află la paginile 535–537.

Analele Bucovinei, **XX**, *2* (41), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Dacă cel al lui V. Ţigănescu a fost închinat centenarului Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuţi şi evocă Războiul Prim Mondial la care autorul a participat în uniformă austriacă, iar cel al d-lui Filip Ţopa reţine dramaticile evenimente pe care le-a trăit, în aceeaşi perioadă, populaţia românească din localităţile apropiate de Cernăuţi, volumul *Ţara mea şi viaţa mea*, elaborat de Dimitrie Gălătescu, avansează ca timp, fixându-şi acţiunea în a doua conflagraţie mondială.

Lucrarea este deosebit de valoroasă întâi prin faptul că prezintă convulsiile prin care trece ţara, apoi pentru că stăruie asupra incompetenţei şi lipsei de omenie a unor contemporani.

Rememorările făcute la persoana I se remarcă prin fluiditatea frazelor, prin încărcătura afectivă pe care o conţin.

În fiecare rând al expunerii se surprinde sentimentul apartenenţei autorului la glia strămoşească, la istoria ei milenară.

Deşi *Ţara mea* [*şi viaţa mea*] are caracter autobiografic, totuşi autorul nu apare în pragul întâmplărilor până nu face o incursiune în negura vremurilor, demonstrând cum s-a întrupat Bucovina.

Datele de care se foloseşte sunt indubitabile şi multe. Menite să constituie cămara de izvoare ale adevărului, ele sunt plasate de aşa natură în contextul expunerii încât obligă la memorarea lor şi la recunoaşterea unor nedreptăţi istorice care mai dăinuie până astăzi.

Este un merit incontestabil care nu cere numai repararea unor injustiţii, ci şi condamnarea ei pe plan internaţional. Atitudinea aceasta mărturiseşte existenţa unui sentiment patriotic de înaltă potenţă. El nu reiese numai din parcurgerea evenimentelor care au trunchiat Moldova, ci şi din micromonografia Ostriţei, localitatea de origine a autorului. Capitolul închinat acestui punct geografic se remarcă nu numai prin descrierea populaţiei etnice şi a elementelor etnografice de care abundă paginile lui, ci şi prin reliefarea modului în care s-au infiltrat străinii în comuna de pe malul drept al Prutului, desnaţionalizând pe băştinaşi. Ponderea artistică a amintirilor o deţin biografia propriu-zisă a autorului, peregrinările lui din apusul Europei şi până-n zonele arctice ale continentului. Reţin atenţia atât minunatele peisaje montane, cât şi cele de hermelică imaculată.

Autorul se dovedeşte apoi a fi un bun observator al diferenţelor de viaţă întâlnite pe diverse meridiane. Reţine amănunte semnificative şi definitorii. Face observaţii juste. Tot timpul, pe unde-l duce destinul, se gândeşte numai acasă, la Patria lui. Partea aceasta a amintirilor este cea mai copioasă, cea mai extinsă. Se distinge de capitolele anterioare, stilistic, printr-o derulare mai spornică a întâmplărilor, printr-o alunecare mai uşoară a expunerii. Din punctul acesta de vedere poate fi comparată cu un vehicol care, după ce a urcat o pantă obositoare, coboară acum grăbit spre depărtările sfârşitului.

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Pe traseul parcurs, autorul înfăţişează personalitatea unui tânăr bucovinean care, surmontând greutăţile, a răspuns chemării sale de patriot român şi bucovinean!

Iaşi, 14 noiembrie 1985

Traian Cantemir, prof. univ. dr.,
filolog, dialectolog, scriitor, folclorist

Timişoara
6 nov. 1985

Iubite prietene,

Povestea vieţii tale (eu aş fi întitulat-o *Povestea unei vieţi*) am citit-o pe nerăsuflate, de îndată ce am ajuns acasă.

Dacă aş spune că m-a impresionat, aş zice prea puţin!

Sunt pagini de un realism dramatic şi deseori zguduitoare prin obiectivitatea şi firescul lor, străbătut însă de căldura unui sentiment de o mare puritate.

Mă uimeşte cât de multe lucruri ai reţinut din peregrinările tale, câte ţi-au rămas în minte din experienţele tale şi din locurile îndepărtate pe unde te-a purtat destinul!

Sunt pagini de evocare şi de descriere admirabile, care te cuceresc.

Episoadele despre trecerea frontierei, la Siret, despre drama părinţilor tăi (ca şi a părinţilor atâtora dintre noi), dezamăgirea de la Baia Mare, după ce era de aşteptat cu totul altceva, după atâta muncă, sunt pagini de antologie.

Un amănunt, – unul din cele multe care te răscolesc prin caracterul lor inuman –, este relatarea despre o mamă bătrână, dusă din post în post până în Bărăgan, spre un loc de osândă, fără nicio vină, îngrozitor!

Şi cu atât mai mult cu cât ai ştiut să înfăţişezi astfel de lucruri cu sobrietate, lăsând pe cititor să mediteze el însuşi despre sensul unor astfel de fapte, acte care ar trebui să ruşineze spaţa umană!

Am aflat atâtea lucruri despre Ostriţa pe care am văzut-o numai de două ori în viaţa mea: o dată când m-am dus împreună cu fratele meu Vasile să ne scăldăm în Prut şi altă dată, într-o vară, căutându-te pe tine, dar nu te-am găsit acasă.

Parcă văd şi acum impunătoarea voastră gospodărie şi pe mama ta, o ţărancă înaltă, dreaptă şi frumoasă ca chipurile de ţărani de pe bancnotele de hârtie de odinioară...!

M-a întâmpinat spunându-mi cu părere de rău că eşti plecat undeva, nu mai ştiu unde. Am revăzut-o în fotografia unde sunteţi toată familia şi am recunoscut-o.

Ai amintit de atâtea ori despre Cozminul meu şi asta m-a mişcat. Ce păcat că, tineri fiind, nu am ştiut să folosim tinereţea de atunci ca să străbatem mai des satele din jur, să ne fi întâlnit mai ales cu prilejul sărbătorilor.

Acum cartea o citeşte soţia mea care este din Abrud. O voi da-o apoi s-o citească fratelui meu Vasile, deşi este aproape orb şi citeşte greu, cu lupa.

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

„Observații” nu am decât foarte puține, mărunte. Ți le voi comunica într-o altă scrisoare.

Al tău,

Ştefan Munteanu

Satu Mare
22 aprilie 1986

Dragă Dimitrie,

Consemnările tale autobiografice au venit la momentul oportun.

Sătul de tot ce se aşterne pe hârtie la ora actuală, căutam ceva care să mă scoată din atmosfera poluată a scrisului oficial şi să mă lanseze într-un spațiu de deliciu spiritual. *Țara mea şi viața mea* a reuşit deplin acest lucru!

Am citit-o pe nerăsuflate, cu nesaț, nu puteam să mă despart de ea!

Am savurat-o în patru zile, ca apoi să mă întorc şi s-o recitesc, pe îndelete, de la început!

Ultimul roman al lui Marin Preda nu m-a atras în felul acesta!

Îți mulțumesc că te-ai gândit la mine şi mi-ai trimis exemplarul să mă desfete, să mă îndestuleze, să mă bucure spiritual şi să mă convingă că se poate scrie şi frumos, când divinitatea te-a înzestrat cu harul scrisului şi când ai ce scrie şi eşti sincer, în primul rând, cu tine însuți şi apoi cu oamenii din mediul în care trăieşti.

Îmi fac reproşuri că nu te-am cunoscut mai bine atunci când eram împreună la Baia Mare, dar se vede că aşa a fost destinul, ca să trec pe lângă anumite fapte fără a le sesiza, ca mai târziu să regret acest lucru.

Când am terminat de citit, mi-a părut rău că am terminat prea repede.

Mi-a plăcut totul şi, în mod special, descrierea Laponiei. Nu am citit nicăieri o descriere atât de frumoasă, mai ales totul pe viu, trăit şi simțit totul şi redat sincer şi foarte competent. Este o descriere de o frumusețe rară, de o realitate pe cât de crudă, pe atât de frumoasă şi bogată în amănunte. Nu cred să existe în țara noastră un alt român [care] să fi atins asemenea cote, cel puțin până acum n-am auzit, nici citit ceva.

Apoi *Ostrița, Ai carte, ai parte* etc., etc., m-au încântat şi zguduit profund.

Mereu mi-a sunat în ureche vechiul proverb *Nu da, Doamne, omului cât poate duce...*, pe care l-ai prins şi tratat atât de realist şi convingător.

Şi tu, Dimitrie, ai avut parte de multă suferință, însă, înzestrat cu dârzenie, putere de muncă şi o încredere impresionantă în tine, ai învins! Eu te consider un învingător, căci ai biruit şi răutatea oamenilor şi vitregia vremurilor! Nu am decât cuvinte de laudă şi-ți mulțumesc că mi-ai oferit fericirea de [a] citi gândurile, rândurile şi, astfel, [de] a ne cunoaşte mai bine.

Te îmbrățişez şi îți urez multă sănătate şi succese tot mai mari.

Cu dragoste sinceră,

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Colonel ing. Alexandru Florian

7. Viața de om

Viața de om, veacul, cum spuneau bătrânii noştri, ca unitate de măsură a timpului, se referea, după credința şi înțelegerea oamenilor mai trecuți de vârstă, tocmai la sfârşitul acesteia, sfârşitul vieții pământene, moartea. Dar săteanul nostru nu înțelegea moartea ca pe sfârşitul pentru totdeauna al vieții, ci doar ca pe un prag de trecere dintr-o viață, viața pământeană, în alta, aşa după cum auzea şi memorase [el] de la preotul care cânta la îngropăciuni „s-a mutat de la moarte la viață", aşa-numita „viață de apoi".

Aşa precum socoteau bătrânii că ziua începe la răsăritul soarelui şi se sfârşeşte la asfințitul soarelui, că anul începe la răsăritul colțului ierbii, odată cu învierea (reînvierea) naturii, odată cu verdeața, florile şi rodul câmpului, odată cu puişorii ce ies din ou, cu mieii şi viței de primăvară, tot aşa avea poporul credința din bătrâni că, prin moarte, se continuă viața.

Viața omului, denumită în popor şi veac, începea, după socotelile bătrânilor, cu naşterea pruncului, se desăvârşea cu căsătoria care da „rod-viață" şi se încheia, pe pământ, cu moartea.

Dar naşterea, omul trecut de maturitate nici n-o mai socotea ca [fiind] a lui, aceasta aparținând mamei sale, care i-a dat viață, de aceea săteanul cumpătat socotea viața de om numai de la căsătorie şi, mai exact, de la naşterea primilor săi urmaşi [care aveau] să-i poarte numele, să stăpânească şi să gospodărească, cu cinste şi demnitate, tot ceea ce lasă [el în urma sa], casa, gospodăria, pământul.

Era în dorința de căpetenie a părinților să-şi vadă copiii la casa lor, băieții însurați, fetele măritate şi aranjate la casele lor, după care spuneau liniştiți: „De acum noi putem merge la locurile noastre de veci, să-i lăsăm pe tineri să trăiască şi să se înmulțească pentru continuarea familiei şi obştei". De aceea părinții făceau nunțile copiilor, părinții se îngrijeau de situația şi viitorul copiilor lor şi erau cei mai mulțumiți să spună: „Ne-am văzut copiii aranjați, noi putem pleca."

Cea mai mare bucurie şi mulțumire sufletească a bătrânilor era, însă, primirea primilor nepoți, venirea pe lume a nepoților constituind deplina linişte şi împăcare a lor cu îndeplinirea rostului[3] lor pe pământ şi spuneau şi ei ca şi înțeleptul Simeon: „Acum slobozeşte, Stăpâne, pe robul Tău acesta, că văzură ochii mei Slava Ta!" şi se simțeau cu adevărat împăcați de viața lor pământeană, urmând a se pregăti liniştiți de plecare[4].

[3] Menirii, scopului.

[4] [Iată textul şi contextul invocat. Reproducerea noastră se face după *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, 2008, p. 1 165: „Şi iată, era un om în Ierusalim, cu numele Simeon; şi omul acesta era drept şi temător de Dumnezeu, aşteptând mângâierea lui Israel, şi Duhul Sfânt era asupra lui. Şi lui i se vestise de

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Împăcarea omului nostru cu moartea, obişnuinţa lui, cu mult timp înainte, cu această idee, pregătirea lui sufletească şi chiar „materială”, credinţa lui că trece la o nouă stare, la o nouă viaţă, „viaţa de dincolo”, se vedea şi din ceremonialul îngropăciunilor[5], ritualul strămoşesc al înmormântării mortului[6].

Aproape toţi bătrânii aveau dinainte pregătită îmbrăcămintea şi încălţămintea de înmormântare, ba chiar şi unele lucruri, obiecte la care ţineau mai mult şi pe care „doreau să le ia cu ei”, ca luleaua, dacă era astfel fumător, ochelarii şi chiar o cărticică de rugăciuni, epistolie, zodiac, fotografii şi diferite alte „amintiri” de care nu se puteau despărţi, convinşi [fiind] că vor avea nevoie” [de acestea].

Erau bătrânii noştri mai preocupaţi de „plecarea” lor decât chiar de viaţa ce o trăiau. Tatăl în vârstă, cu mult timp înainte de starea de neputinţă, împreună cu urmaşul stabilit, înconjura şi ocolea pe jos tot hotarul ogoarelor pe care le lăsa moştenire, arăta urmaşului pietrele şi însemnele de hotar, dădea ultimile sfaturi şi îndemnuri de bună vecinătate cu megieşii, aşa precum a trăit şi dânsul în bună înţelegere.

Aceasta constituia totodată şi un testament oral care, prin simpla vedere de către vecini a acestui fapt, constituia mărturia voinţei tatălui pentru urmaşul său, confirma [astfel] testamentul.

Era cerută „cu limbă de moarte” respectarea întocmai a voinţei bătrânilor, iar „ultima dorinţă” a lor era lege, urmărită în îndeplinirea ei de către întreaga obşte sătească.

În lada de zestre păstrau bătrânii toate cele doritoare a fi luate cu dânşii, ba chiar şi unele sume de bani necesare comândului[7], cheltuieli ocazionate cu îngropăciunea şi praznicele ce trebuiau făcute de urmaşi.

---

către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Hristosul Domnului. Şi din îndemnul Duhului a venit la templu; şi când părinţii au adus înăuntru pe Pruncul Iisus, ca să facă pentru El după obiceiul Legii, el L-a primit în braţele sale şi a binecuvântat pe Dumnezeu şi a zis: «Acum, slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace, că ochii mei văzură mântuirea Ta, pe care ai găsit-o înaintea feţei tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slavă poporului Tău Israel»” (*Sfânta Evanghelie după Luca*, 2, 25–32).]

[5] Înmormântărilor.

[6] [Din bogata bibliografie a temei, vezi, între altele: Constantin Noica, *Sentimentul românesc al fiinţei*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1978; Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987; Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenţei*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1991; S. Fl. Marian, *Inmormântarea la români. Studiu etnografic*, Ediţie critică de Teofil Teaha, Ioan Şerb, Ioan Ilişiu, Text stabilit de Teofil Teaha, Bucureşti, Editura Grai şi suflet–Cultura Naţională, 1995.]

[7] [*Comând, comânduri*, s. n. (Înv.) 1) Masă de pomenire a unui mort; praznic; mâncare care se serveş te la o astfel de masă. 2) Bani, lucruri, vite etc. pe care ş i le păstrau oamenii pentru înmormântare ş i pentru praznic. După DEX 1998, este un derivat regresiv, format de la *comânda*, verb de conjugarea I, tranzitiv, având sensul de „a face comândul”, „a îngriji de cele necesare pentru comând”. Acesta provine de la lat. *commandare*.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Toate acestea se referă bineînțeles la moartea naturală, cum spuneau bătrânii, „la venirea vremii”, [adică] moartea oamenilor la o vârstă înaintată, aşteptată de bătrâni, pregătiți, spovediți şi împărtăşiți.

Moartea năpraznică, accidentală, care ia omul prin surprindere, pe neaşteptate, numai din punct de vedere al faptului în sine era deosebită de cealaltă, omul [fiind] mai tânăr şi nepregătit de „plecare”, dar ansamblul tradiționalului ceremonial al îngropăciunii nu diferea cu nimic de înmormântarea obişnuită, ba chiar mai complicată era la tineri, flăcăi neînsurați, fete nemăritate şi foarte simplu la copii.

Copilul mort era dus la cimitir de părinți, rude, într-o lădiță-sicriu şi numai la mormânt se făcea slujba de înmormântare cu preot.

Flăcăul neînsurat era îmbrăcat şi încălțat ca „mire”, iar fata nemăritată era îmbrăcată ca „mireasă”, la înmormântare participa mult tineret şi se practica un ritual mai tineresc, dar nu ieşit din [cel] tradițional, obişnuit, de înmormântare.

Aveam vreo patru ani când am văzut primul om mort şi, cum nu înțelegeam prea multe la vremea aceea, nu mi s-a părut nimic deosebit, decât doar [că nu înțelegeam] de ce [mortul] nu se scoală de pe masă, de ce nu vorbeşte, când toți cei din jurul său vorbesc, glumesc, fumează şi se cinstesc[8].

Uncheşul Pavel, omul mătuşii Domnica, sora mai mică a tatălui meu, vecini cu noi, doar un pârleaz ne despărțea, era un bărbat pe la patruzeci de ani, înalt, chipeş, frumos, cu părul cam roşcat, ochi albaştri, mustăcioară scurtă, foarte serios, tăcut, harnic şi la toate priceput, dornic de bunăstare, dar [câştigată, agonisită] pe cale cinstită, bun şi darnic.

Tată a trei băieți, cel mai mare, Ion, de vreo cincisprezece ani, cel mai mic, Aurel, mai mic decât mine, de vreo trei ani trecuți, şi Gheorghe, ducea o viață foarte cumpătată, [fiind] socotit în toate, nu bea, nici nu fuma.

Om sănătos, robust şi isteț, ascuțit la minte şi perseverent, a lucrat singur vreo două, trei veri în grădină, pe un tapşan cu iarbă şi dintr-un păr sălbatic uscat şi alte uscături, numai din bardă şi topor, fierăstrău şi gealău, cu mâinile lui a făcut material din care a înjghebat o moară şi cu draniță de la Rădăuți acoperită. Moara a fost pusă în funcțiune tot de dânsul, care era şi morar pe Prut, de unde lipseau de multă vreme morile atât de căutate de săteni.

Uncheşul Pavel, morarul, măcina porumb de făină şi crupe, secară şi mai rar grâu şi era socotit un om cinstit şi omenos, chiar ruşinos, toți oamenii din sat fiind foarte mulțumiți cu dânsul, că nu lua uium[9] mult, unul-două căuşe la sac.

A stat uncheşul Pavel o iarnă geroasă în moară, pe Prut, poate chiar două, trebuind să spargă mereu gheața groasă şi să facă latoc, jgheab, care să aducă apa la

[8] Beau câte un păhărel de rachiu întru ,,odihna” mortului.

[9] [*Uium, uiumuri,* s. n. În graiul din Bucovina, folosit mai ales cu forma de singular. Cantitate procentuală de făină sau de grăunț e, reț inută la moară ori odinioară la treierat, la batoză, drept plată în natură pentru măcinat ori treierat; vamă. Potrivit DEX 1998, provine din bg. *ujem,* scr. *ujam.*]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

roata morii, să mâie moara ca să macine tubultoacele[10] de grăunțe ori secară, aduse de oameni, să facă făina pentru copiii satului care aşteptau mamaliga şi cirul cald, puțin îndulcit, şi pâinea de sâmbătă.

A ținut el cât a ținut, [tot] începutul celei de a treia ierni, până pe la mijlocul lui făurar[11], dar, într-o seară, venit acasă, n-a mai vrut nici mâncare de la mătuşa, a căzut la pat leoarcă de sudoare şi suferind, dar numai gemând, [iar] către ziuă a murit fără să scoată un cuvânt, parcă împăcat cu soarta lui crudă, lăsând pe mătuşa Domnica văduvă cu trei copii.

Eu l-am văzut în casa cea mare, culcat pe masa frumos acoperită, cu capul sub icoane, ras, aranjat şi frumos îmbrăcat cu cămaşe cu floricele la guler şi la mâneci, cojocel fără mâneci, tot cu flori, şi „dormea" întins pe spate, atât de frumos, că ne era frică nouă, copiilor, să nu-l trezim.

Avea la cap o tavă cu nisip, în care ardeau lumânări întruna şi toți oamenii care veneau puneau în tavă o lumânare aprinsă, apoi, după ce-l priveau mai mult la față, se aşezau pe laițe şi osloane acoperite cu laicere frumoase, şedeau, vorbeau mai încet ca [în mod] obişnuit şi noi credeam că pentru ca să nu-l trezească, dar vorbeau de toate, în şoaptă şi chiar glumeau încet.

La priveghi[12], casa era plină de oameni în casa cea mare şi tindă, iar în casă, peste tindă, mătuşa Domnica, între femei care făceau galuşte[13], coceau placinte şi mulți colăcei din care primeam şi noi, copiii, calzi încă, fierbinți, [de] cum îi scoteau din cuptor.

Au venit la priveghi atâția oameni că nu încăpeau în casă, mulți stau şi pe afară, fumau şi vorbeau tot timpul despre moară, despre uncheşul Pavel, că a fost un om bun şi omenos, că i-a rămas moara prinsă-n gheață şi nu se va găsi om s-o pornească.

Gerul mare şi omătul nu-i lăsau pe oameni să stea pe loc şi mulți, toți tineri ca şi unchiaşul, râneau[14] zapada în ogradă, făceau drum şi cărări până la poartă şi fântână, la lumina strălucitoare a lunii, care făcea [să se vadă] ca ziua şi în casă, unde ardeau luminile la mort şi lămpile la femeile cu plăcintele, colacii şi colăceii.

Pe fața uncheşului Pavel, „dormind" pe spate, cum se doarme cel mai bine, cu mâinile pe piept, fața-n sus, drept spre grindă, se vedea bine că „doarme" un

[10] [Variantă regională pentru *tăbultoc, tăbultoace*; *tăbâltoc, tăbâltoci*. Folosit şi în Bucovina ca substantiv neutru, cu sensul de „sac mai mic sau de mărime obişnuită, umplut numai pe jumătate (pentru a putea fi cărat în spinare)", dar şi cu valoare de substantiv masculin, pentru „om scund şi îndesat". Sinonim cu *tăbuieț*. În ceea ce priveşte etimologia sa, autorii DEX 1998 fac trimitere la ucr. *taboleć*.]

[11] [Făurar, denumirea populară a lunii februarie.]

[12] Seara-noaptea, înainte de înmormântare. [Pentru mai multe date şi informații, vezi, între altele: S. Fl. Marian, *Priveghiul*, în *op. cit.*, p. 128–146.]

[13] Sarmale.

[14] [*Râni, rânesc*, verb, conjugarea a IV-a, tranzitiv. Regionalism, în graiul din Bucovina, folosit şi astăzi cu sensul de „a curăț a zăpada", „a curăța un loc de stratul de murdărie", „a curăța podelele de murdărie din staulul vitelor, în grajd". După autorii DEX 1998, provine din bg. *rina*.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

somn adânc, liniştit şi parcă bucuros că nu mai lucrează din greu, eliberat de povara grea de a sparge gheaţa cu toporul şi cazmaua pe un ger de crapă lemnele.

Poziţia culcat pe spate, întins frumos, ca pentru somn, cu faţa-n sus, senină şi întinsă, întocmai ca pentru dormit, nu putea să ne spună nimic [despre faptul] că unchеşul Pavel „doarme somnul de veci", că el nu se va mai scula niciodată, că este mort şi trecut în nefiinţă.

Faţa lui frumoasă, încă de baitan[15], flăcău copt la minte şi armata făcută, acum om însurat şi cu trei băieţi, exprima totuşi o împăcare, o resemnare, o oarecare satisfacţie sufletească de om liniştit, deplin împăcat cu starea lui şi care merge singur pe un drum, pe o cărare pe care [el] singur şi-a ales-o.

Se citea pe faţa lui o ţintă, privirea lui, cu ochii închişi, [parcă] gândea adânc, privea mult spre departe, spre un ţel pe care el nu-l mai mărturisea nimănui, dar mergea înainte pe un drum lung, abia început, atât de frumos îmbrăcat [şi] încălţat ca de sărbătoare.

Cu toate că moartea lui a fost năpraznică, violentă chiar, viaţa lui a fost întreruptă brusc la jumătatea drumului, pe neaşteptate şi pe nepregătite, ca la cei bătrâni, chipul său nu arăta nicidecum vreo împotrivire sau poate [o] părere de rău, ci, chiar, dimpotrivă, resemnare, împăcare cu starea lui prezentă, cu moartea trupească şi pământeană.

Chipul lui senin şi întocmai liniştit semăna întru totul cu faţa din imaginile răstignitului Iisus, care, de pe Cruce, privind la oamenii care săvârşeau crucificarea, şoptea: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac!"

N-am înţeles prea mult atunci situaţia, dar, rememorând în timp clipele trăite atunci şi, prin asimilare cu alte multe şi apropiate văzute şi trăite, mi-am putut da bine seama de puterea miraculoasă a omului din popor de-a primi cu seninătate, împăcat, or[i]ce lovitură [a sorţii], chiar şi pe cea din urmă.

Săteanul nostru, născut, crescut, trăit şi format în natură, călit în muncă încă de mic, oţelit de soare, vânt, ploaie, viscol şi ger, necunoscând mănuşa la contactul cu gheaţa, primeşte resemnat şi lovitura de graţie, lovitura de pe urmă, cu faţa senină şi părul uns cu untdelemn.

În sicriul „adormitului", oamenii puneau bani mărunţi de metal pentru ca să aibe mortul cu ce „plăti vămile" şi „luntraşii" care trebuiau să-l treacă peste multe ape până la locul lui[16].

Oamenii povesteau la priveghi că sufletul mortului „călătoreşte peste mări şi ţări" şi că are de trecut de „şapte căi"[17], o apă mare şi furtunoasă, la care se află luntraş şi barcă, dar trebuie plătit, să poată astfel ajunge la locul lui de veci, în rai.

[15] [*Baitan, baitani*, variantă regională pentru *băietan, băietani*, s. m. În Bucovina, „băiat mai mare, având vârsta de 18–20 de ani", „flăcău", ca în contextul de aici. Format de la cuvântul de bază *băiat*, având etimologie necunoscută, prin derivare, cu suf. *-an*.]

[16] [Vezi şi S. Fl. Marian, *Sicriul*, în *op. cit.*, p. 154–162.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Se insista în povestirile bătrânilor, aflaţi la priveghi, că sufletul omului, eliberat de trup, zboară mult în neant pentru a ajunge „în locul de verdeaţă, în locul de odihnă, acolo unde nu este întristare, nici suspin, ci numai viaţă veşnică şi fără de sfârşit”, aşa cum rosteşte şi preotul la or[i]ce prohod al mortului.

Credinţa aceasta a oamenilor simpli, dar curaţi şi cinstiţi, în viaţa veşnică, viaţa de apoi, ca o continuare a vieţii pământene, dar nu asemănătoare, ci fără griji şi supărări, le dădea tăria de-a vedea în „plecarea” mortului, o realizare, cea mai mare şi ultima, este adevărat. Moartea se considera o trecere la viaţă, aşa cum auzeau şi la înmormântare [că] „s-a mutat de la moarte la viaţă”, de aceea şi durerea pierderii prin moarte a unui om din sânul familiei, al obştei, se considera mai mult o împlinire decât întristare şi nemulţumire pentru cei rămaşi.

Oamenii se împăcau repede cu acest gol, pentru că-l ştiau pe cel plecat la mai bine, la linişte, odihnă şi fără nicio supărare.

Important lucru era însă ca familia şi obştea să-i cinstească fiinţa lui de pe pământ şi din cer, să-i cinstească memoria lui, faptele şi rămăşiţele lui pământeşti cu respectarea deosebită a tot ceea ce el „a lăsat cu limbă de moarte”, precum şi dorinţele cunoscute şi, mai ales, „ultima dorinţă”.

A treia zi de la moartea uncheşului Pavel, pe un ger năpraznic, dar cu soare, încă de dimineaţă, ograda mătuşii Domnica nu mai încăpea de lume[18]. Oamenii de sama lui, prietenii de flăcău şi din cătănie au adus prosesia, toate cele douăsprezece prapuri care se iau din biserică numai la evenimente mari.

Femeile din casă s-au grăbit să pună la fiecare prapur câte o batistă de doliu şi un colăcel şi asemenea la caii de la sania pregătită sub şopron.

Pe la amiază, a venit şi preotul cu dascălul şi cadelniţa cu tămâie pentru prohodul de la casa mortului[19].

Rânduiala era ca slujba să se facă în ogradă, în faţa uşii casei, cu sicriul aşezat pe căruţă sau sanie, astfel ca toată lumea să asiste la prohodul mortului, să poată vedea şi auzi.

Gerul mare a determinat ca slujba să se facă în casă, cu familia şi toţi câţi încăpeau în casa cea mare şi în tindă, cu uşa deschisă şi spre afară, să se audă slujba.

Aceasta era slujba cea mai mare, ca şi prohodul de la mormânt, astfel că ţinea mai mult, poate şi un ceas, dar toată lumea participa cu toată fiinţa sa, cu tot frigul, la acest moment deosebit.

[17] Referire la cele şapte ape şi văzduhul din basmul mitologic cu Stix şi Hades, pentru a ajunge la infern sau rai (paradis). [Vezi S. Fl. Marian, *Sufletul, Vămile, Iadul, Raiul*, în *op. cit.*, p. 270–285, 286–290, 291–300, 301–304.]

[18] [Informaţii bogate, între altele, la S. Fl. Marian, *Petrecerea*, în *op. cit.*, p. 163–186.]

[19] [Vezi şi S. Fl. Marian, *Stările, Podurile, Prohodul*, în *op. cit.*, p. 187–194, 195–199, 200–206.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

După slujbă, familia şi prietenii cei mai apropiaţi, îşi iau rămas bun, apoi şi toată gloata, prin punerea mâinii drepte pe spatele celui de înaintea sa, aşa până la locul cu omul mort, pe care se punea mâna, pe corpul adormit.

În casă, sicriul se acoperea cu capacul, care se fixa în cuiele de lemn pregătite, se închidea astfel şi se acoperea pe deasupra cu un covoraş de lână, cam de mărimea sicriului şi ceva atârnând.

Pe capacul astfel acoperit cu laicer, matuşa Domnica, plângând, a aşezat cuşma[20] brumărie de mire şi chinga de lână, darul său de nuntă, simbolul credinţei nețărmurite până la moarte.

La amiază, când soarele pe cer începea să coboare, a fost scos sicriul din casă, pe umerii prietenilor apropiaţi, pentru ca până la asfinţitul soarelui, odată cu coborârea acestuia pe cer, să fie coborât şi sicriul cu mortul în mormânt.

Nu se făceau înmormântări înainte de amiază, când soarele urcă pe cer, acesta fiind semn rău, şi când mortul poate deveni strigoi ori altă „arătare”, care să nu lase în pace familia şi satul.

Oamenii care au depus sicriul pe sanie rămân astfel pe lângă sanie, mergând astfel, cu capetele descoperite, până la mormânt.

Tradiţia era ca toţi bărbaţii, chiar şi copiii, să se păstreze tot timpul cu capul descoperit, până la lăsarea sicriului în mormânt, iar femeile, cu capul acoperit cu basma sau şal negru sau numai închis la culoare, aceasta ca participare sinceră la doliu şi deosebit regret şi respect, în acelaşi timp, după mort.

În dangătul clopotelor de la biserică, abia auzite la aşa depărtare, singurul semnal sonor pentru mort pe tot timpul celor trei zile şi ridicându-se praporul de la poartă, singurul semn vizual de mort în casă, procesiunea porneşte cu mortul spre ţintirim.

Nu se obişnuia să se ducă mortul la biserică, aceasta fiind pentru cei vii [iar] obştea şi bătrânii ţineau mult la acest lucru.

Procesiunea cu mortul ieşea din ogradă, cu aruncarea de bani în toate direcţiile, ca început de plata mortului pentru drumul la care a pornit, cât şi ca semn că achită toate eventualele datorii faţă de sătenii rămaşi în satul din care pleca pe drumul său.

În fruntea procesiunii era Crucea, cu numele [mortului] dăltuit în lemn, dusă de un bun prieten, urmând apoi prosesia, preotul şi cântăreţul, apoi coşarca cu colaci şi pomul simbolizând viaţa celui decedat, trăită şi viitoare, urmată de sania cu sicriul, familia şi toată gloata participantă la îngropăciune.

Coşul cu pomul de înaintea sicriului, o coşarcă cu două toarte împletite din nu[i]ele de salcie, cojite şi colorate, mare de cam un metru [în] diametru şi jumătate înălţime, adâncă, se folosea cu acest prilej căptuşită pe dinăuntru cu ştergare albe, cu capetele afară, umplută cu doi colaci mari, în care se înfigea pomişorul de prun

[20] Căciula.

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

uscat şi împodobit cu mere, şunețe[21] sau smochine, panglicuțe colorate şi mulți colăcei şi lumini aprinse ori pregătite pentru țintirim. Se mai țineau şi banii de aruncat la „stările”[22] de pe drum şi la mormânt, coşul fiind purtat de doi oameni mai vârstnici, cunoscuți ori prieteni, de seamă cu cel condus pe ultimul drum.

La încrucişări de drumuri, în fața anumitor locuri mai deosebite, procesiunea se oprea şi preotul făcea „stările iertăciunii”, cu o scurtă rugăciune, tămâind sicriul şi norodul prezent.

La toate stările se aruncau bani, se făceau pomeni cu colac, iar la copii se dădeau colăcel şi lumânare de sufletul mortului.

Oamenii mari se încălzeau, tropăind şi frecând mâinile, dar nu aprindeau țigările pe tot parcursul [drumului], iar din cauza greului puneau cuşmele pe cap spunând „Dumnezeu să ne ierte”.

Procesiunea intra în țintirim în dangătul continuu al clopotelor de la biserică şi se depunea sicriul închis şi acoperit pe scândurele, deasupra mormântului [sau] gropii deschise la rândul care urma [în cimitir].

Aici se îndeplinea al doilea mare prohod şi ultimul, în prezența norodului însoțitor[23]. Acum se citeau *Fericirile*[24] şi *Evanghelia*, când preotul îngenunchia după ce i se întindea în față un covoraş, sub genunchi, care apoi se ridica şi se ducea de către pălimar acasă la părintele.

Când slujba-prohodul de înmormântare era terminată, naşul mortului ridica cuşma şi chinga de mire de pe sicriu şi le preda, în fața oamenilor, fiului cel mai mare al mortului, cu urarea să se cunune cu acestea în amintirea tatălui său, să le poarte cu cinste.

Familia şi cei mai apropiați aruncau câte un pumn de țărână peste sicriul coborât în mormânt, spunând „să-i fie țărâna uşoară”, apoi mormântul se acoperea cu pământul scos, iar, când era cam pe terminate, preotul lua o lopată din mâna groparilor şi făcând semnul Crucii în țărîna proaspăt depusă, spunea: „închis până

[21] [*Şuneață, şunețe*, s. f. Folosit, de obicei, cu forma de plural. În Bucovina, felii sau ineluşe uscate, tăiate din mere, având diverse întrebuințări în bucătăria tradițională. Folosite ca ornamente, ori servite în compoturi pe timp de iarnă. Aria de folosire este, probabil, mai largă, cuvântul circulând şi în graiuri din Vechiul Regat. Niciunul dintre dicționarele noastre nu-l menționează însă.]

[22] Opririle.

[23] [Din bibliografia problemei, vezi, între altele: S. Fl. Marian, *Mormântul*, în *op. cit.*, p. 207–222.]

[24] [Vezi *Sfânta Evanghelie după Matei*, 5, 1–12: „Văzând mulțimile, Iisus S-a suit în munte şi, aşezându-Se, ucenicii Lui au venit la El. Şi deschizându-Şi gura, îi învăța zicând: «Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor. Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia. Fericiți cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul. Fericiți cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate, că aceia se vor sătura. Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui. Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu. Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema. Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția cerurilor. Fericiți veți fi voi când vă vor ocărî şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minținд, din pricina Mea. Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri, că aşa au prigonit pe proorocii cei dinainte de voi”. Confer *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția din 2008, p. 1 100.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

la a doua venire a Mântuitorului", crucea punându-se la cap şi alături pomişorul cu fructele şi panglicile fluturând, după ce din coşarcă s-a dat un colac preotului, iar al doilea, frânt în multe bucăţi, [şi] colăceii cu lumânări aprinse se împărţeau cam la cei care nu se întorceau acasă, la praznic.

Astfel, mormântul închis şi „sigilat" de preot nu se mai desfăcea niciodată, iar, atunci când deschiderea mormântului era dispusă de organe de resort, obştea privea aceasta ca un blestem şi mare nenorocire pe sat.

Gospodarul care purta comândul[25] rămânea ultimul la mormânt şi numai după ce se convingea că totul este în rânduială, după ce Crucea era fixată pe mormânt, pomişorul alăturea, ca „unirea unei vieţi cu cea nouă", şi după ce cinstea şi omenea groparii, pe la asfinţitul soarelui, pornea spre casa de la care plecase, spre a nu-l prinde asfinţitul în ţintirim. Se stingeau lumânările aprinse, spre a nu se aprinde ţintirimul şi de la acesta satul, [fiind] tot timpul cu capul descoperit până la ieşirea dintre morţi, cât mai repede, să nu se ridice vreunul şi să-i ceară pomană, după cum auzise de la unii oameni rămaşi mai mult în ţintirim şi, pe timp de noapte, iarna întunerecul venind foarte repede.

Persista în mintea oamenilor rămaşi îndoliaţi după mort, cât şi a tuturor sătenilor, o totală confuzie, o suprapunere de idei şi păreri acceptate de bătrâni, privind moartea, mortul, înmormântarea. Îl ştiau îngropat pe mort, l-au condus şi la groapă şi l-au depus ei în mormânt, au văzut totul cu ochii lor ce şi cum s-a petrecut, şi totuşi trebuia să accepte [cele transmise prin] tradiţie, că mortul sau, mai bine zis, sufletul lui, este pe drum, un drum îndelungat, greu, spre „viaţa de apoi", pentru care i-au dat şi bani şi chiar hrană; în acelaşi timp trebuiau să recunoască faptul că mortul trăieşte mai departe viaţa lui, sufletul răposatului este în casa în care a fost înainte, trăieşte printre ai săi, vede şi urmăreşte tot ce se petrece în casă şi gospodărie timp de patruzeci de zile. În nopţile triste ale celor rămaşi, mortul apare între dânşii, toţi jură că l-au văzut în grajd, în podul casei, ba chiar şi [stând] la masă, cu dânşii, cere de mâncare şi apă de băut, îi este sete.

Toate relele, tot necazul la casă se întâmplă o bucată de vreme din cauza că cei rămaşi nu respectă „dorinţele" mortului, trebuinţele lui, nu-l hrănesc şi nu-l adapă, nu-i fac „ultima dorinţă"! De aici şi tradiţia înrădăcinată în popor de îndeplinire a unor pomeni fixe, „de sufletul mortului", începând de la înmormântare şi până la şapte ani.

Praznicul din ziua îngropăciunii era cel mai mare, oricum ar fi găsit momentul de nepregătită familia[26].

De la ţintirim, toată suflarea care a „petrecut" mortul era aşteptată la praznic, în casa mortului rânduindu-se [lumea], în serii, la masă şi numai în casă, chiar pe vreme bună nefăcându-se masă în şură.

---

[25] Însărcinare, împuternicirea de a urmări îndeplini[rea] întocmai [a întregului] ritual [al] înmormântării.

[26] [Informaţii mai multe, bogate în pitoresc etnografic, între altele, la: S. Fl. Marian, *Comândarea*, în *op. cit.*, p. 233–243.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

La acest praznic şi de importanţă deosebită, participa preotul, care făcea rugăciunea de praznic, pentru „primirea de către mort” a ofrandei [aduse] în mâncare şi băutură pentru dânsul.

În prima serie intrau la praznic bărbaţi, care primeau la masă, de la femeile din casă, câte un colăcel şi lumânare aprinsă, „de sufletul lui Pavel”, iar, după slujba religioasă, bărbaţi din casă serveau pe fiecare participant cu un pahar cu holercă, rachiu de cumpărat, colorat cu chimen şi îndulcit cu puţin zahăr, tot „de sufletul lui Pavel”. Colăcelul şi lumânarea aprinsă se ţineau de fiecare om pe masă, în faţa lui până la terminare.

Mâncarea începea întotdeauna cu borş cu fasole albă, mai rar pestriţă, cu mult zarzavat şi, pentru ca să-i dea şi gust, să fie şi mai săţioasă şi aspectuoasă, se puneau şi tocmagi, tăiţăi de casă, care întregeau pe deplin borşul mult aşteptat după o zi grea.

Femeile serveau borşul în străchini de lut smalţuit şi cu flori, o strachină la 4–6 bărbaţi, la care ajungea fiecare cu lingura lui, de regulă, de lemn, mulţi venind cu lingura de acasă.

Apoi se puneau pe masă sahanele, tot de lut, unele de faianţă, mai întinse decât strachinile adânci, cu galuşte de crupe, [adică] sarmale din boabe zdrobite, sparte, de grăunţe de porumb măcinat la moară.

Galuştele, făcute cu ceapă prăjită, apoi unse cu oloi de sămânţă de bostan şi cu mamaliguţă caldă, tăiată cu aţa de pe fundul de lemn, aşezat pe masă din loc în loc, erau atrăgătoare şi gustoase în boarea[27] lor de la cuptor şi fierte în oala de lut.

După galuşte, se mai punea pe masă plăcintele cu mac, cu povidlă ori chiar cu brânză de oi, dacă nu era post şi după putinţa oamenilor gospodari.

Oamenii mai gospodari şi dacă era în câşlegi[28], nu era zi de post, puneau la praznic, în loc de borş, zamă de carne, cu tocmagi, poate şi dreasă cu smântână, galuşte de crupe ori chiar orez, cu carne de porc, tăiat în acest scop, apoi chiar friptură de porc, [scoasă] de la cuptor, în tăvi şi în bucăţi mai mari, să poată fi servite şi cu mâna, la pâine sau plăcinte proaspete şi moi, date cu zahăr pe deasupra.

Seriile la masă urmau până la terminarea tuturor, când mânca şi familia cu toţi ai casei, vecinii şi oamenii din „comând”.

Praznicile de trei zile şi de şapte zile erau numai în familie, dar cel de patruzeci de zile, la şase săptămâni [după moarte], se făcea mai deosebit, pentru că abia acum sufletul [mortului] părăseşte casa şi merge la locul lui.

La şase săptămâni şi la un an, se duceau colaci la biserică, se făcea pomenirea în biserică şi o masă caldă, borş ori zamă, sarmale şi plăcinte, [servite] sub şopronul din curtea bisericii.

[27] Aburul.
[28] De dulce.

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Praznicul de şapte ani era ultimul şi ultima pomenire a mortului, care se făcea la biserică, cu masă caldă, colăcei şi pomeni, iar acasă, cu mai mulţi oameni şi cunoscuţi ai răposatului[29].

Bărbatul rămas văduv şi încă în putere, mai ales cu copii mici, de îngrijit şi crescut, primea deslegare să se recăsătorească, dar legal şi cu o femeie de sama lui, văduvă ori fată bătrână, care să devină „mama a doua" la copii.

Văduva, femeia rămasă vădană, nu avea voie, sub niciun motiv, să se mărite, sub un an [înainte de un an], de la moartea soţului ei, dar, de regulă, rămânea singură pe tot restul vieţii, altfel intra în gura satului.

O situaţie cu totul deosebită, chiar poate prea severă, ar fi avut-o bărbatul sau femeia care şi-a luat singură viaţa, s-a spânzurat sau înecat, fata „rămasă grea" şi părăsită, care nici în ţintirim nu avea loc, iar familia, afurisită şi blestemată de sat.

ANEXĂ

COLINDE DE CRĂCIUN LA OSTRIŢA

O, ce veste minunată...!

O, ce veste minunată
În Viflaem ni s-arată,
Astăzi s-a născut
Cel făr de-nceput
Cum au spus prorocii
Că la Viflaem Maria,
Săvârşind călătoria,
Într-un mic sălaş,
Lâng-acel oraş
A născut pe [Mesia].
Pe fiul cel din vecie
Tatăl l-a trimis azi mie,
Să se nască şi să crească,
Să ne mântuiască[30].

[29] [Complementar, pentru întregirea cunoaşterii şi bucuria comparaţiei, vezi şi Preot Eugen Drăgoi, *Înmormântarea şi pomenirile pentru morţi*, Ediţia a IV-a, Tipărită din iniţiativa şi cu binecuvântarea P. S. dr. Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos, Galaţi, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 2002.]

[30] [Toate cele patru texte de colind, reproduce aici de Dimitrie Gălătescu, cu multe omisiuni în cuprinsul lor, sunt colinde religioase. Acestea ilustrează, între altele, faptul că „sărbătoarea Crăciunului este prilej pentru români de a întoarce pagină cu pagină istoria biblică, răsfoind *Scriptura* cu fiecare colind religios, cântec de stea sau vicleim. Din comoara de nepreţuit a folclorului românesc, unde se găsesc toarse de veacuri, ca-n firul de borangic, fibrele credinţei milenare, desprindem din adâncimea sufletului strămoşesc trăirea cuvântului divin, an de an, odată cu

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Trei păstori

Trei păstori se întâlniră
Şi aşa se sfătuiră:
Haideți, fraților, să mergem
Floricele să culegem,
Şi să facem o cunună,
S-o-mpletim cu voie bună,
Şi s-o ducem lui Hristos
Să ne fie de folos!

Steaua sus răsare

Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua luminează
Şi adeverează
Că astăzi Curata,

sărbătorile creştine. [...] Din felurimea şi bogăția colindelor de Crăciun şi Anul Nou, din mulțimea versurilor şi unitatea melodică a cântecelor de stea, ca şi din practicile ce se leagă de aceste două sărbători creştine cu drama religioasă a *Irozilor*, poporul român are cea mai populară sinteză a religiei creştine". Vezi Pantelimon Miloşescu, *Datini strămoşeşti de Crăciun şi Anul Nou*, Prefață de prof. univ. dr. doc. Pandele Olteanu, Bucureşti, Editura pentru Turism, 1990, p. 38–39. Vezi şi Ion Gh. Savu, *Un tezaur de simțire şi gândire creştină. Colindele Sf. Naşteri*, în „Viitorul", Bucureşti, anul XXVI, nr. 24, decembrie 1938, p. 1–3; Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români, Crăciunul. Studiu etnografic*, Bucureşti, Academia Română, Colecția „Din viața poporului român", *Culegeri şi studii*, vol. XX, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1914; Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, Bucureşti, Editura Cartea românească şi Pavel Suru, 1920. Dintre culegerile noastre de colinde, pentru rostul ei în epocă, menționăm, în primul rând, culegerea de popularizare întocmită de George Breazul, *Colinde*, Bucureşti, Fundația Culturală Regală „Principele Carol", Colecția „Cartea satului" (21), 1938, 45 p., reunind 300 de texte, de „o mare frumusețe a versurilor", provenind din toate provinciile istorice ale țării, considerată de Nicolae Iorga „o mare culegere de poezie populară", cu toate neajunsurile sale ce stau sub semnul şcolii romantice de editare a folclorului. Şi în Bucovina, în răspândirea colindelor un rol important îl au manualele şcolare, calendarele şi almanahurile, care în partea a doua a secolului al XIX-lea şi în prima parte a secolului al XX-lea contribuie la difuzarea frumoaselor noastre colinde strămoşeşti, religioase şi laice deopotrivă. Din bibliografia temei, pentru acest spațiu etno-cultural vezi, între altele: I. G. Sbiera, *Colinde, cântece de stea şi urări la nunți*, Cernăuți, Tip[ografia] Arhiepiscopală, 1888; Sergiu Moraru (coordonator), *Folclor din Țara Fagilor*, Cuvânt-înainte de Arcadie Suceveanu, Prefață de Grigore Bostan, Chişinău, Editura „Hyperion", 1993; Aurelian Ciornei, Ion Drăguşanul, *Veniți de vă veseliți!*, Suceava, Grupul Editorial „Muşatinii" – „Bucovina viitoare", 2001 (o bogată culegere de „colinde româneşti", întocmită din presa vremii, dar şi din colecții personale mai noi, se află aici la paginile 34–87); Ion Drăguşanul, *Vechi colinde bucovinene*, Suceava, Editura „Muşatinii", 2007, 217 p. (lucrarea reuneşte texte diverse, colinde, cântece de stea, pluguşoare, Irozii, pe care autorul le republică din mai multe surse: I. G. Sbiera, S. Fl. Marian, Elena Niculiță-Voronca, L. Bodnărescu, „Călindariul poporului bucovinean", Cernăuți, 1898–1901).]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Prea nevinovata
Fecioara Maria
Naşte pe Mesia.
În țara vestită,
Betleem numită,
Mergând după rază,
Pe Hristos să-l vază,
Magii, cum zăriră
Steaua strălucindă,
Mări, se sfătuiră
Şi la drum porniră,
Daruri să-i închine:
Aur, smirnă şi tămâie,
Care bucurie
Şi la noi să fie!
La anul şi la mulți ani!

Astăzi s-a născut Hristos

Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia cel luminos.
Lăudați şi cântați,
Şi vă bucurați!
Mititel şi-nfăşățel,
În scutec de bumbăcel,
Vântul bate, nu-l răzbate
Neaua ninge, nu-l atinge.
Lăudați şi cântați,
Şi vă bucurați!

PLUGUŞOR DE ANUL NOU LA OSTRIȚA

Aho, aho, copii şi frați,
Stați puțin şi nu mânați,
Lângă boi v-alăturați
Şi cuvântul mi-ascultați!

S-a sculat mai an
Badica Traian
Şi-a-ncălecat pe un cal,
Cal învățat, cu numele de Graur,

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Cu şaua de aur,
Cu frâul de mătase
Cât vița de groasă.
Ia mai mânați, măi, hăi, hăi![31]

Şi s-a sculat Ştefan cel Mare
Şi-a pus plugul ca să are
Cu opt boi şi trei brăzdare
Şi, unde scotea ciolan de duşman,
Apăsa brăzdarul mai avan,
Unde scotea os de oştean,
Îl stropea cu vin de Cotnar
Şi samana ghindă de stejar,
Să rodească, să răsară,
Codru mândru până-n sară,
Stejari falnici la hotară.
Ia mai îndemnați, flăcăi, hăi, hăi!

Badica Traian s-a ridicat,
Peste câmpuri s-a uitat
S-aleagă loc curat,
De arat şi samanat,
Şi curând s-a apucat
Câmpul neted de arat,
În lungiş şi-n curmeziş,
C-un plug cu doisprezece boi,
Boi, bourei
Şi-n coadă codălbei,
În frunte țintăței.
Ia mai mânați, măi, hăi, hăi!

[31] [Potrivit cercetătorilor săi, „colinda Pluguşorului" este „una dintre datinile cele mai vechi şi mai frumoase ce s-a păstrat şi se păstrează încă până în ziua de azi la poporul român". „Vorbind despre aratul pământului cu 12 boi, despre semănatul grâului, seceratul şi măcinatul lui, ca şi despre frumoasa morăriță, pluguşorul, care cuprinde în sine atâta poezie, este datina românească – scrie unul dintre exegeți – care zugrăveşte în culori atât de vii deprinderea principală a poporului nostru. Românul ară şi seamănă chiar şi în toiul iernii – ară în preseara şi seamănă în dimineața Anului Nou!". Vezi Simeon Florea Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, vol. I, *Cârnilegile*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1989, p. 22. Pentru circulația textelor, cu marea lor bogăție de variante, pe întreg spațiul românesc, păstrarea datinilor strămoşeşti şi a tradițiilor creştine ale neamului nostru, pentru forma aleasă de exprimare, vezi, între altele, şi Pantelimon Miloşescu, *op. cit.*, p. 74–93. La fel ca toate celelalte texte, pluguşorul reprodus aici de Dimitrie Gălătescu are şi o netăgăduită valoare documentară, ilustrând rostul datinilor în menținerea identității culturale şi naționale a românilor din Bucovina de altădată, dar şi a celor care trăiesc astăzi în satele din regiunea Cernăuți.]

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

Brazda grasă răsturna
Şi în brazdă samana
Grâu marunt şi grâu de vară,
Până-n sară să răsară,
Până mâine să fie pâine
Şi colaci de-un kilogram
De sfinţât şi la Iordan,
Ca să-l deie lui Ionică
Mândra lui Veronică.
S-o ţâie minte şi, la vară,
S-o scoată la joc până-n sară.
Ia mai mânaţi, măi, hăi, hăi!

La anu, la săptămână,
S-a făcut faina bună,
Iar plămădeala din covată
Da colacii de pe vatră,
Colaci rumeni şi frumoşi,
Arătoşi, frumoşi şi mari
Cum le place la gospodari
Şi la tineri vornicei,
La fete şi la flăcăi.
Ia mai mânaţi, măi, hăi, hăi!

Da de urat am mai ura,
Dar ni-i frică c-om înnopta
Pe aici, pe la curţile voastre,
Departe de căsuţele noastre,

Şi avem a trece
O apă mare, rece,
Şi, să nu ne înecăm,
Mai degrabă noi plecăm,
Pe dumneavoastră vă lăsăm,
La mulţi ani cu sănătate
Şi cu toate îmbelşugate,
Casa plină cu copii
Şi la anu, cumătrii,
Ia mai mânaţi, măi, hăi, hăi!

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)

DIMITRIE GĂLĂTESCU, UN AUTOR BUCOVINEAN NECUNOSCUT ŞI MANUSCRISUL LUCRĂRII SALE ÎNCHINATE SATULUI OSTRIȚA (IV)

VASILE I. SCHIPOR

Dimitrie Gălătescu, ein unbekannter Bukowiner Schriftsteller und das Manuskript seines dem Dorf Ostrița gewidmeten Werkes (IV)

(*Zusammenfassung*)[*]

Dimitrie Gălătescus Werk, *Drumuri pe zăpadă. Consemnări* [Wege im Schnee. Aufzeichnungen] ist für die Bukowiner Kulturgeschichte besonders durch das erste Kapitel interessant: es handelt sich um den ersten Versuch, die Ortschaft Ostrița aus der Czernowitzer Region monographisch darzustellen, die aufgrund der Bestimmungen des Ribbentrop-Molotov Paktes vom 23. August 1939 ausserhalb der Staatsgrenzen Rumäniens geblieben ist.

Die dem interessierten Leser hier angebotene Vielfalt der Informationen bezieht sich auf folgende Bereiche: Lokalgeschichte, Entwicklung der Ortschaft im Laufe der Zeit, Kleintoponymie, Namenforschung, traditionelle Bauernwirtschaft, Landwirtschaft, Viehzucht, Hausindustrie, traditionelle Küche, einheimische Volkstracht, ehemaliges Familienleben und Familienwerte, die damals innerhalb dieser Bukowiner Ortschaft gepflegt waren, Traditionen und Bräuche, Hauptereignisse im Leben des Menschen (Hochzeit, Beerdigung) oder des Jahres, auch mit religiöser Bedeutung (Verkündigung, St. Georg-Fest, Ostern, Mariä Himmelfahrt, Weihnachten, Neujahr, Dreikönigsfest), gemeinsame Bauernarbeiten, Kirchweihfest in Ostrița, literarische Volkskunde. Wertvoll für die Erforschung der Bukowiner Mundart ist auch das vom Verfasser zusammengestellte Glossar.

Das hier veröffentlichte Unterkapitel behandelt die Beerdigung, die gleichermassen als Ereignis und Zeremoniell in ihrer ganzen Komplexität dargestellt wird, sowie alle Jahresfeste aus Ostrița, ein Dorf am Pruthtal in der Bukowina.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Institutionen des traditionellen Bukowiner Dorfes, Beerdigungsritual, Werte der traditionellen Familie und des Dorflebens, Volksfeste, Traditionen und Gebräuche mit uralten Bedeutungen.

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32951 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:27 UTC)